شیرازه

تئاتر به مثابه فضای زیستن

پارسا ریاحی: «تئاتر و جامعه» مجموعه مقالات و گفت‌وگوهایی است درباره ارتباط متقابل جامعه و تئاتر که به تازگی به کوشش رضا کوچک‌زاده در نشر نو منتشر شده است. اگرچه مقالات و گفت‌وگوهای این کتاب به وجوه مختلف تئاتر و جامعه در بسترهای زمانی و مکانی مختلف پرداخته‌اند اما می‌توان گفت که همگی آنها در پی یافتن پاسخ به سه مسئله یا پرسش اساسی‌اند: ارتباط متقابل جامعه و تئاتر چگونه است؟ هستی اجتماعی تئاتر و اجرای امر اجتماعی را چگونه باید تبیین کرد؟ این برهم‌کنش تاریخی چگونه در مقاطع و ساحت‌های گوناگون تعیینی فرمی و گفتمانی می‌یابد؟

رضا کوچک‌زاده در پیش‌گفتار کتاب نخست به این نکته اشاره کرده که به گواه تاریخ تئاتر می‌توان گفت که فیزیک و جامعه‌شناسی از نزدیک‌ترین دانش‌ها به تئاتر بوده‌اند: «از آنجا که موضوع و مساله دانش جامعه‌شناسی و هنر تئاتر، بررسی جامعه و افراد آن ـ هر یک به شیوه و رویکردی دیگرگون ـ است، بررسی میان‌رشته‌ای این دو می‌تواند به کاربرد و گسترش زرفای هرکدام یاری رساند و کوششی نوین بر نگره‌های برتولت برشت ـ نخستین ایده‌پرداز و کنشگر تئاتر اجتماعی که دریافت جامعه‌شناسی دیرترین دانش به تئاتر است ـ برای شکل‌گیری تئاتر نو و پاسخ‌گوی جامعه باشد.» کوچک‌زاده در پیشگفتارش مروری اجمالی بر پیشینه بررسی جامعه‌شناختی تئاتر در ایران کرده و نوشته است: «نخستین کوشش‌های تئاتر نوین ایران، پیوستگی شگفت‌انگیزی با دگرگونی‌های اجتماعی دارد که سرانجامش به انقلاب مشروطه رسید؛ گرچه هیچ‌گاه نمی‌توان حتی در نمایش‌های سنتی ایران نیز رویکردهای اجتماعی را نادیده گرفت. تئاتر در آستانه دوره مشروطه، بیش از آنکه به دغدغه هنر نگریسته شود، رسانه‌ای بود برای روشنگری جامعه؛ تا مردم را به حق قانونی خویش آگاه سازد و راهی برای رویارویی با استبداد بیابد.» او همچنین «ایلیس آنشوکرای» را از نخستین بررسی‌های جامعه‌شناختی تئاتر ما دانسته است: جزوه‌ای کوچک از امیرحسین آریان‌پور که در سال ۱۳۳۸ در انجمن تئاتر ایران منتشر شد.

کوچک‌زاده در سال ۱۳۸۵ کتابی با عنوان «تئاتر و جامعه» منتشر کرد که با استقبال خوبی مواجه شد و به گفته خودش همین نکته و نیز افزایش آگاهی و بررسی‌هایش در این زمینه باعث شد تا به فکر تدوین کتابی تازه با همین موضوع باشد. انتشار این کتاب چند سالی و به دلایل مختلف به تأخیر افتاد تا سرانجام در نشر نو به چاپ رسید. «تئاتر و جامعه» از سه بخش پیوسته به هم تشکیل شده است. در بخش اول با عنوان «بررسی‌های ماه» هفت نوشتار پژوهشی از پژوهشگران عرصه تئاتر و جامعه‌شناسی است که به بررسی ابعاد گوناگون این رویارویی میان دو نهاد تئاتر و جامعه می‌پردازند. کوچک‌زاده درباره این بخش نوشته: «بر آن بودم که مرکز از دستاوردهای پژوهشی به بخشی از فضای گسترده تئاتر یا شیوه‌ای از بررسی‌های جامعه‌شناختی بپردازد؛ تا آنجا که برخی نوشته‌ها را که فضا یا رویکردی همانند داشتند از کنار شار نهادم. گرچه توانستیم از همه کنشگران این فضا یاد کنیم؛ بی‌گمان می‌توان تأثیر مهرتجن نظریه‌پردازان را در تأثیر نوین کنونی هم به روشی دید؛ که ما بر دوش کنشگران ایستاده‌ایم. افزون بر این، بسیار علاقه داشتم که می‌توانستیم به جامعه‌شناسی تماشاگران نیز بپردازیم؛ تئاتر نمی‌رود ـ و تئاتر «غیرستقیم» هنرهای نمایشی بر آنها نیز بررایم؛ ولی شوربختانه، نوشتاری دقیق و ارزشمند به دستمان نرسید.» هفت نوشتاری که در این بخش منتشر شده عبارت‌اند از: «تئاترسنیزی افلاطون» علی قلی‌یزدان، «پیوستگی دوسویه نمایش‌های سنتی ایران با جامعه ایران»، «فاجعه‌گرایی در تماشاگر»، «در تماشاخانه جامعه می‌گذرد»، امیر خراسانی، «نامعمّک بودن تئاتر خیابانی در ایران»، رضا سرور، «درآمدی بر تحلیل پیدایش زیرمیدان موج‌نو تئاتر ایران در دو دهه سی و چهل خورشیدی»، سعید اسدی، «دموکراتیسیون یا دموکراسی فرهنگی؟» سارا شریعتی و فاطمه پدرام و «نمایش مدرسه‌ای و جامعه‌پذیری کودکان و نوجوانان» سیدحسن قبادی‌حسین.

«بیوست یک: نگرش‌های ایرانیان» عنوان بخش دوم کتاب است که در اینجا نیز شاهد هفت نوشتار از نویسندگان و پژوهندگان جوانی هستیم که در واقع بخش پژوهشی اول را کامل‌تر می‌کنند: «از آنجا که تئاتر زبانی جهانی بوده و در بسیاری از ذغده‌های فراسرزی این کتاب در میان زبان‌ها و فرهنگ‌های گوناگون همانند است، بهتر دیدم رویارویی «بیوسه تئاتر و جامعه» را در برخی گستره‌ها به شکلی نمونه‌وار در تکمیل بحث‌های بخش نخست قرار دهم.» عناوین مقاله‌های این بخش عبارت‌اند از: «خاستگاه انسان‌شناسی تئاتر»؛ از یوجینیو باربا تا ترجمه رضا سرور، «از می‌خندید؟» از ایوانا چلیچ، «با ترجمه به سرزمین اهریمن»، «اندیشه‌های اجتماعی برشت و کوره تئاتر نان و عروسک» از سی دبلیو بیگزبی با ترجمه مسعود نجفی، «کانادومبله برزیلی» از زان دووینیو با ترجمه سیمیه بارسازاده، «ما اینجاییم» از گیوپلیمو اسکی‌نیا با ترجمه مهدی فیضی، «تئاتر اکواریوم یا تئاتر معجزه دانشگاهی» از اولین ژان با ترجمه اصغر نوری و «چرا تئاتر اجتماعی؟» از جیمز تامپسون و رچارد شکنر با ترجمه سکینه عرب‌نژاد.

«بیوست دوّ: گفت‌وگو» شامل سه گفت‌وگو با کوشنگرگل و هرنمدان تئاتر است که در آتلرئس رویکردی به تئاتر اجتماعی داشته‌اند. «تئاتر نمی‌تواند اجتماعی نباشد.» عنوان گفت‌وگوی اول است که رضا کوچک‌زاده با فرهاد مهندس‌پور انجام داده است. «تئاتر به مثابه فضای زیستن» گفت‌وگوی با روبرتو چولی است که زهرا ایسروکلو انجام داده و خسرو محمودی آن را به فارسی برگردانده است. گفت‌وگوی سوم نیز «تئاتر و حل مشکلات آسیب‌دیدگان اجتماعی» نام دارد که گفت‌وگویی است با آکوستو بوال دکالاس آل‌بتسون و مارک وینرک انجامش داده‌اند و از سوی حسین شاکری به فارسی ترجمه شده است.

کوچک‌زاده در بخشی دیگر از پیشگفتارش نوشته است: «برای این کتاب از اندیشمندان هم در حوزه تئاتر و جامعه‌شناسی خواسته‌ام تا نگاه عمقی خویش را به شکل نوشته‌های مستقل ارائه دهند تا از همنشینی این نوشته‌ها در کنار گفتارهای پیوست دو، بتوانیم دیدگاه‌های گوناگون را تا حدودی برای خوانندگان روشن کنیم. همچنین با خوانندگان مجموعه‌های مدون و نزدیک به گستره ما، مقاله‌هایی را برای برگردان فارسی کزیده‌ام تا این نوشته‌ها تنها به مرزهای جغرافیایی و کیفی محدود نباشد. گشوده‌ام تا از رهگذر نوشتارها، رویکردهای گوناگون جامعه‌شناسی تئاتر را کنار هم قرار دهم تا با عبور از تک‌صدایی و شیوه‌های یگانه، راه بر خوانش‌های تازه‌تر هموار کند.» از این همه، مهم‌ترین برسشی که در گرداوری این کتاب با آن روباروبودیم، محدوده و حوزه بررسی جامعه‌شناسانه نمایش بود.»

تئاتروجامعه
به کوشش رضا کوچک‌زاده
نشر نو

عطف

نافرجامی عدالت

شرق: «برف آهسته می‌بارید و بر دشت هموار سرده‌ای سفید می‌کشید. حال بر پل چوبین روی رود زایل، در پای حصار بایتخت، صدای خفه سم اسب می‌آمد، و در تاریک و روشن دهانه این پل سرپوشیده، سوره‌کلاه سواری تنها پدیدار شد، مردی هیکل درشتش چنان گرم در شولایی زمخت و پشمین پیچیده، و سرش چنان در ته باشلق این شولا که، که از همه صورتش جز ریشی پهن و سفید چیزی دیده نمی‌شد». این آغاز «پیر مقدس» از کنراد فردیناند مایر است که اولین‌بار در سال ۱۳۸۵ با ترجمه محمود حدادی منتشر شده بود و به‌تازگی چاپ دوم آن منتشر شده است. «پیر مقدس» رمانی تاریخی و درواقع بازپرداختی از ژنرال توماس بکت است. کنراد فردیناند مایر از شاعران و نویسندگان مشهور ادبیات آلمان‌زبان سوئیس در قرن نوزدهم است. او در خانواده‌ای اشرافی متولد شد و در همین فضا نیز پرورش یافت. در نوجوانی به نقاشی روی آورد اما توفیقی آن‌چنانی به دست نیاورد و به تحصیل در ادبیات و فلسفه روی آورد. پس از مدتی به ترجمه و سرودن شعر مشغول شد و ظهورش در عرصه ادبیات با منظومه‌های رویایی بود. مایر در چهل‌سالگی‌اش به داستان‌نویسی روی آورد و ازطورکه حدادی در اینتای کتاب توضیح داده، با نظر به جنبش‌های اجتماعی و فلسفی زمانه خود بیش از همه به رمان تاریخی گرایش یافت. حدادی در توضیح این موضوع نوشته: «مایر در این‌گونه داستان‌ها با نگاه به گذشته، اغلب سرداران و دولت‌مردانی را توصیف می‌کند که بیش و کشش ماکیاولیستی دارند و در کاریست قدرت و سیاستی عاری از اخلاق، به تضاد با آرمان‌های همیشه معتبر انسانی همچون نیک‌خواهی و عدالت، دچار می‌شوند و کیفر می‌بینند. زیرا که آن آرمان‌ها ـ دست‌کم از دید مایر ـ برخاسته از

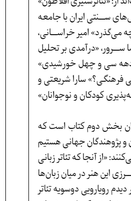

پیرمقدس
کنراد فردیناند مایر
ترجمه محمود حدادی
نشر نیلوفر

سرشت طبیعت‌ما و با قوانین هستی همسویی دارند. یا به تعبیری دیگر دو فلک، از نگاه این نویسنده نیز به مفهوم عدل استوار است». در «پیر مقدس» مایر با عبری عدالت‌جو و نگاهی نهایین به سرانجام سیمای توماس بکت، وزیر از سوی مادر شقرنیاز هاینری دوم، پادشاه انگلستان در قرن دوازدهم می‌پردازد. «آن‌هم با درنگی خاص بر تحول فکری و معنوی لیون تومنه‌مرد مایر در سال‌های پیری‌اش، به هنگامی که وی به فرمان هانری به اسقفی اعظم انگلستان نیز برگزیده می‌شود ولی در این مقام از قدرت دنیاوی تظهیر می‌جوید. سرمخالفت با هانری برمی‌دارد، و سرانجام به دست رزه‌خواران دربار این شاه مغرور و بی‌سیاست به قتل می‌رسد». مایر این رمان را در سال ۱۸۸۰ در سال‌های پیری و پختگی‌اش نوشته است. در بخشی دیگر از این رمان می‌خوانیم: «در این میان نور ناچیز زمستانی به آخر می‌رسید و از آنجا که در همان زمان رفض فشرده دانه‌های برف در پای پنجره دمرگرفت، یکباره در این تاق باریک هوا چنان تاریک شد که این دو پیرمرد، دیگر نه این چهره را می‌دیدند و نه آن چهره را، و چیزی به چشم نمی‌خورد به جز آن آخرین حرف‌های آنان احتی که ما نه و محو از دل خاکستر بیرون می‌زد. پیدا بود این داستان‌گو و آن شنونده، همزدن آتش اجاق را پاک از یاد برده بودند و تنها چیزی که به وضوح به گوش می‌رسید، خرناس آهسته سگ تنک در کنار بخاری دراز کشیده بود و خش‌خش خیّق موشی در نزدیکی‌های جعبه نان».

عطف

روایتی از داستان صحاک

شرق: بین شخصیت‌های اساطیری شاید کمتر شخصیتی به اندازه ضحاک دستمایه انواع و اقسام اقتباس‌ها و ارجاعات و تمثیل‌سازی‌ها قرار گرفته باشد. ضحاک در متون ادبی و تمثیلی همانند نماد و تمثیل ظلم و ظالم گرفته می‌شود. در ادبیات نمایشی ایران غلامحسین ساعدی و بهرام بیضایی از مشهورترین نویسندگانی هستند که ضحاک را دستمایه متنی نمایشی قرار دادهاند. البته ضحاک اگرچه تمثیلی برای ظلم و ستم و زمامدار ظالم سال‌های بین دو جنگ جهانی، است؛ زاده دوران لوح شکوفایی و خلاقیت ادبی و هنری که در ادبیات نمودش را در زندگی ادبی و آثار شاعران و نویسندگانی چون ایوت، جویس، همینگوی، فاکنر، ویرجینیا وولف، آرژا یاوند و بسیاری از شاعران و نویسندگان دیگر که هرکدام به نحوی در بنیان‌گذاری و پیشرفت ادبیات مدرن نقش و سهم داشتند می‌بینیم. ایوت نه‌فقط با شعرها بلکه با نقدهای ادبی‌اش نیز بر ادبیات مدرن و درک و تبیین این ادبیات تأثیر گذاشت و همچنین با فضاسازی «کرایتریون» که او سرودبیرش بود و ایوت به قول بردبروک از طریق این فضاسازی «اثری جشن‌گیر بر جهان ادب نهاد». بردبروک پس از اشاره‌های مختصر به اینکه ایدژ که واکنش‌هایی به آثار ایوت نشان داده شد و بعدها چه تغییری در جایگاه ادبی او پدید آمد، کتاب «تی. اس. الیوت» را با شرحی از زندگی ادبی و شخصی او ادامه می‌دهد. او پس از آن در بخشی با عنوان «شاعر سرزمین ویران» نخستین شعار الیوت را «سرزمین ویران» که از مشهورترین آثار او و یکی از مهم‌ترین آثار ادبیات مدرن است مورد بررسی قرار می‌دهد. بردبروک درباره شیوه درک شعر «سرزمین ویران» می‌نویسد: «سرزمین ویران» ایوت مناسب‌ترین ابزار را کیخ کرد. اما، پس از گذشت نیم‌سده از انتشار آن، با درنظر گرفتن و توضیح‌هایی که بر آن نوشته شده است، خواننده‌ای که شیوه درست رهیافت به او نموده شده باشد دشواری زیادی برای درک این شعر نخواهد داشت. تفسیرهای زیادی هم در دست است که برخی از آنها عمق معنایی چندان زیادی به سرزمین ویران نسبت روش برای راهیابی به معنای شعر گوش‌سپردن به قرائت شعر از زبان شخصی آشنا یا این اثر را، از آن هم بهتر، قرائت خود ایوت دیهیمی. دبیر این مجموعه، در پیشگفتار چاپ جدید آن توضیح داده است. نخستین‌بار حدود بیست‌وپنج سال پیش منتشر شد و به اکنون نشر نو اقدام به انتشار دوباره آن کرده است. کتاب «تی. اس. الیوت» از این مجموعه با اشاره به این موضوع آغاز می‌شود که الیوت اگرچه در شصتمین سالگرد تولدش در بیست‌وششم سپتامبر ۱۹۴۸ به‌عنوان «بزرگترین شاعر زنده انگلیسی‌زبان» تثبیت شده بود، اما «شعر او در آغاز بسیاری را سخت ناپسند افتاد» و زمان برد تا جایگاهی درخور در تاریخ ادبیات بیابد. الیوت یکی از بنیان‌گذاران ادبیات مدرن و زاده دوران طاقی ادبیات و هنر قرن بیستم، یعنی سال‌های بین دو جنگ جهانی، است؛ زاده دوران اوج شکوفایی و خلاقیت ادبی و هنری که در ادبیات نمودش را در زندگی ادبی و آثار شاعران و نویسندگانی چون ایوت، جویس، همینگوی، فاکنر، ویرجینیا وولف، آرژا یاوند و بسیاری از شاعران و نویسندگان دیگر که هرکدام به نحوی در بنیان‌گذاری و پیشرفت ادبیات مدرن نقش و سهم داشتند می‌بینیم. الیوت نه‌فقط با شعرها بلکه با نقدهای ادبی‌اش نیز بر ادبیات مدرن و درک و تبیین این ادبیات تأثیر گذاشت و همچنین با فضاسازی «کرایتریون» که او سردبیرش بود و الیوت به قول بردبروک از طریق این فضاسازی «اثری جشن‌گیر بر جهان ادب نهاد». بردبروک پس از اشاره‌های مختصر به اینکه ایدژ که واکنش‌هایی به آثار الیوت نشان داده شد و بعدها چه تغییری در جایگاه ادبی او پدید آمد، کتاب «تی. اس. الیوت» را با شرحی از زندگی ادبی و شخصی او ادامه می‌دهد. او پس از آن در بخشی با عنوان «شاعر سرزمین ویران» نخستین شعار الیوت را «سرزمین ویران» که از مشهورترین آثار او و یکی از مهم‌ترین آثار ادبیات مدرن است مورد بررسی قرار می‌دهد. بردبروک درباره شیوه درک شعر «سرزمین ویران» می‌نویسد: «سرزمین ویران» الیوت مناسب‌ترین ابزار را کیخ کرد. اما، پس از گذشت نیم‌سده از انتشار آن، با درنظر گرفتن و توضیح‌هایی که بر آن نوشته شده است، خواننده‌ای که شیوه درست رهیافت به او نموده شده باشد دشواری زیادی برای درک این شعر نخواهد داشت. تفسیرهای زیادی هم در دست است که برخی از آنها عمق معنایی چندان زیادی به سرزمین ویران نسبت می‌دهند که خود شاعر فروتنانه آن‌ها را رد می‌کند. شاید سریع‌ترین روش برای راهیابی به معنای شعر گوش‌سپردن به قرائت شعر از زبان شخصی آشنا یا این اثر را، از آن هم بهتر، قرائت خود الیوت باشد که برای کنایه‌کاتب گنگره ضبط شده است». بردبروک همچنین درباره جایگاه این شعر در بین آثار الیوت می‌نویسد: «اگر سرزمین ویران بهترین سرود ادبی نباشد، بیگمان نافذترین شعر اوست. نسلی که در نیمه دوم دهه ۱۹۲۰ به‌راه آمد دلبسته این شعر شد و آن را چنان جزء کرد که بخشی از عادت ذهنی‌اش شد». به اعتقاد بردبروک «عمق و خونت تضادها در شعر، و این احساس که شاعر با مشکلات دنیای درونی و بیرونی‌اش پنجه درافکنده است، در سرزمین ویران نیرومندتر از اشعار بعدی» الیوت است. بردبروک بعد از این بخش در بخشی مجزا به چندوچون سروده‌شدن «سرزمین ویران» و ماجراهای مرتبط با این شعر می‌پردازد.

در بخش بعدی کتاب به اشعاری پرداخته شده که الیوت بعد از «سرزمین ویران» سرود. بعد از این بخش به الیوت نمایش‌نامه‌نویس پرداخته شده است و پس از آن به الیوت منتقد و ادیب. بردبروک درباره الیوت منتقد و نیز بر یک از به الیوت شاعر می‌نویسد: «اگر الیوت مشهورترین شاعر زمانش نشده بود، بیگمان به‌عنوان ممتازترین منتقد ادبی روزگارش شناخته می‌شد. بر این سخن باید نکته‌ای نیز افزود و آن اینکه واقعا تمیزدادن الیوت شاعر از الیوت منتقد ممکن احال است؛ زیرا نقد او از حساسیت شاعرانه‌اش سرچشمه می‌گیرد، و او به صریح‌ترین وجه ترجمب نقدش می‌توانن توضیح داد و تفسیر کرد».

در خاتمه کتاب دستاورد الیوت جمع‌بندی شده و همچنین به سال‌های پایانی عمر او اشاره‌ای شده و اینکه آخرین آثارش گویده بوده و وحلات حالش در سال‌های آخر عمر باعث شده بود «روزبه‌روز بیشتر از صحنه ادبیات کنار بکشد». بردبروک در ایوان این بخش درباره الیوت می‌نویسد: «وی در خلخ شعر سنتی و ادبیاناش جانشینی برجای نگذاشت». او اگرچه اثاره و واکنش‌هایی به آثار الیوت نشان داده شد و بعدها چه تغییری در جایگاه ادبی او پدید آمد، کتاب «تی. اس. الیوت» را با شرحی از زندگی ادبی و شخصی او ادامه می‌دهد. او پس از آن در بخشی با عنوان «شاعر سرزمین ویران» نخستین شعار الیوت را «سرزمین ویران» که از مشهورترین آثار او و یکی از مهم‌ترین آثار ادبیات مدرن است مورد بررسی قرار می‌دهد. بردبروک درباره شیوه درک شعر «سرزمین ویران» می‌نویسد: «سرزمین ویران» الیوت مناسب‌ترین ابزار را کیخ کرد. اما، پس از گذشت نیم‌سده از انتشار آن، با درنظر گرفتن و توضیح‌هایی که بر آن نوشته شده است، خواننده‌ای که شیوه درست رهیافت به او نموده شده باشد دشواری زیادی برای درک این شعر نخواهد داشت. تفسیرهای زیادی هم در دست است که برخی از آنها عمق معنایی چندان زیادی به سرزمین ویران نسبت می‌دهند که خود شاعر فروتنانه آن‌ها را رد می‌کند. شاید سریع‌ترین روش برای راهیابی به معنای شعر گوش‌سپردن به قرائت شعر از زبان شخصی آشنا یا این اثر را، از آن هم بهتر، قرائت خود الیوت باشد که برای کنایه‌کاتب گنگره ضبط شده است». بردبروک همچنین درباره جایگاه این شعر در بین آثار الیوت می‌نویسد: «اگر سرزمین ویران بهترین سرود ادبی نباشد، بیگمان نافذترین شعر اوست. نسلی که در نیمه دوم دهه ۱۹۲۰ به‌راه آمد دلبسته این شعر شد و آن را چنان جزء کرد که بخشی از عادت ذهنی‌اش شد». به اعتقاد بردبروک «عمق و خونت تضادها در شعر، و این احساس که شاعر با مشکلات دنیای درونی و بیرونی‌اش پنجه درافکنده است، در سرزمین ویران نیرومندتر از اشعار بعدی» الیوت است. بردبروک بعد از این بخش در بخشی مجزا به چندوچون سروده‌شدن «سرزمین ویران» و ماجراهای مرتبط با این شعر می‌پردازد.

تی.اس.الیوت
ام. سی. بردبروک
ترجمه تقی هنروشجاعی
نشر نو

مرور

شاعر سرزمین ویران

شرق: «تی. اس. الیوت» نوشته ام. سی. بردبروک و ترجمه تقی هنروشجاعی‌دهمین کتاب از مجموعه‌کتاب‌های «نسل قلم» است که در نشر نو منتشر شده است. مجموعه نسل قلم، چنان‌که خشایار دیهیمی، دبیر این مجموعه، در پیشگفتار چاپ جدید آن توضیح داده است، نخستین‌بار حدود بیست‌وپنج سال پیش منتشر شد و به اکنون نشر نو اقدام به انتشار دوباره آن کرده است. کتاب «تی. اس. الیوت» از این مجموعه با اشاره به این موضوع آغاز می‌شود که الیوت اگرچه در شصتمین سالگرد تولدش در بیست‌وششم سپتامبر ۱۹۴۸ به‌عنوان «بزرگترین شاعر زنده انگلیسی‌زبان» تثبیت شده بود، اما «شعر او در آغاز بسیاری را سخت ناپسند افتاد» و زمان برد تا جایگاهی درخور در تاریخ ادبیات بیابد. الیوت یکی از بنیان‌گذاران ادبیات مدرن و زاده دوران طاقی ادبیات و هنر قرن بیستم، یعنی سال‌های بین دو جنگ جهانی، است؛ زاده دوران اوج شکوفایی و خلاقیت ادبی و هنری که در ادبیات نمودش را در زندگی ادبی و آثار شاعران و نویسندگانی چون ایوت، جویس، همینگوی، فاکنر، ویرجینیا وولف، آرژا یاوند و بسیاری از شاعران و نویسندگان دیگر که هرکدام به نحوی در بنیان‌گذاری و پیشرفت ادبیات مدرن نقش و سهم داشتند می‌بینیم. الیوت نه‌فقط با شعرها بلکه با نقدهای ادبی‌اش نیز بر ادبیات مدرن و درک و تبیین این ادبیات تأثیر گذاشت و همچنین با فضاسازی «کرایتریون» که او سردبیرش بود و الیوت به قول بردبروک از طریق این فضاسازی «اثری جشن‌گیر بر جهان ادب نهاد». بردبروک پس از اشاره‌های مختصر به اینکه ایدژ که واکنش‌هایی به آثار الیوت نشان داده شد و بعدها چه تغییری در جایگاه ادبی او پدید آمد، کتاب «تی. اس. الیوت» را با شرحی از زندگی ادبی و شخصی او ادامه می‌دهد. او پس از آن در بخشی با عنوان «شاعر سرزمین ویران» نخستین شعار الیوت را «سرزمین ویران» که از مشهورترین آثار او و یکی از مهم‌ترین آثار ادبیات مدرن است مورد بررسی قرار می‌دهد. بردبروک درباره شیوه درک شعر «سرزمین ویران» می‌نویسد: «سرزمین ویران» الیوت مناسب‌ترین ابزار را کیخ کرد. اما، پس از گذشت نیم‌سده از انتشار آن، با درنظر گرفتن و توضیح‌هایی که بر آن نوشته شده است، خواننده‌ای که شیوه درست رهیافت به او نموده شده باشد دشواری زیادی برای درک این شعر نخواهد داشت. تفسیرهای زیادی هم در دست است که برخی از آنها عمق معنایی چندان زیادی به سرزمین ویران نسبت می‌دهند که خود شاعر فروتنانه آن‌ها را رد می‌کند. شاید سریع‌ترین روش برای راهیابی به معنای شعر گوش‌سپردن به قرائت شعر از زبان شخصی آشنا یا این اثر را، از آن هم بهتر، قرائت خود الیوت باشد که برای کنایه‌کاتب گنگره ضبط شده است». بردبروک همچنین درباره جایگاه این شعر در بین آثار الیوت می‌نویسد: «اگر سرزمین ویران بهترین سرود ادبی نباشد، بیگمان نافذترین شعر اوست. نسلی که در نیمه دوم دهه ۱۹۲۰ به‌راه آمد دلبسته این شعر شد و آن را چنان جزء کرد که بخشی از عادت ذهنی‌اش شد». به اعتقاد بردبروک «عمق و خونت تضادها در شعر، و این احساس که شاعر با مشکلات دنیای درونی و بیرونی‌اش پنجه درافکنده است، در سرزمین ویران نیرومندتر از اشعار بعدی» الیوت است. بردبروک بعد از این بخش در بخشی مجزا به چندوچون سروده‌شدن «سرزمین ویران» و ماجراهای مرتبط با این شعر می‌پردازد.

عطف

گفت‌وگو با کیوان مهجور به مناسبت نمایشگاهی از طرح‌هایش در «گالری متن»

هویتِ انسان زبانی است که در آن خواب می‌بیند